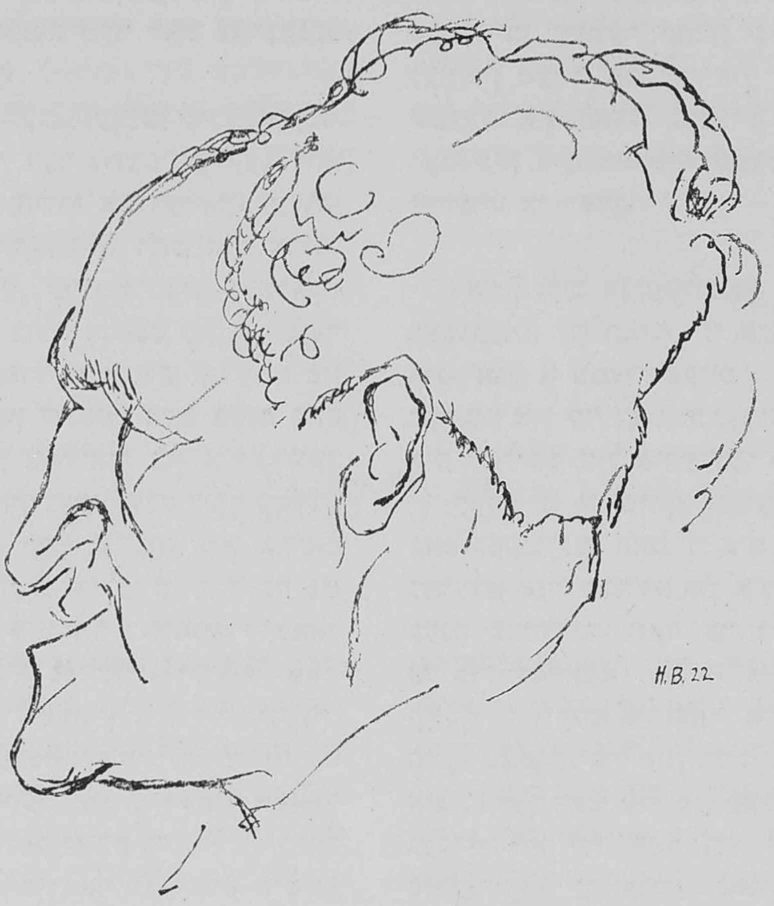

העניק בערלעווי   אַ שארזש   י. אָפּאַטאָשו

HENRYK BERLEWI.   CARICATURE.   J. OPATOSHU

א סוד

דריי מאל האט פרעד ראָזען איבערגעלייִנט דעם בריוו, וואס זיין לערערין, מיס לארענס, האט אים געשריבן.

זי האט געגלויבט אין אים, זיך ארומגעטראגן מיט זיינע קורצע ערצעהלונגען, געהאט אפילו אפגעדרוקט איינע אין א פּראווינציעלן וואכענבלאט. און יעדעס מאל, ווען ער האט זיך געזען מיט מיס לארענס, געהערט ווי זי רעדט, ווי זי ווארפט אן איין בילד נאכן צווייטן, פלעכט אריין שטיקער פון די קלאסיקער, טענה׳ט אז די לעהרביכער טעמפּען אפּ די קינדער און גיבן א געלעגענהייט יעדען קאליקע צו ווערן א לערער, מאכן דעם געגענשטאנד פאר א מלאכה, ווען אין אמת׳ן דארף א לערער זיין א קינסטלער, דארף שפּילן אויפן

איידעלסטן אינסטרומענט — דעם קינד׳ס נשמה — ווען זי האט אזוי גערעדט, האט דער יונגער ראָזען, אַ בויגיק בחוריל מיט א געדיכטן קאפּ האר, געפילט ווי אלע קעמערלאך עפענען זיך ביי אים, קוואלן אָן.

די מרה־שחורה, וואס האט זיך געלעגט אויף זיינע ניינצען־יאריגע פּלייצעס איז פארשוואונדן, דער פלאנטער פון ניט קלארע חלומות איז געווארן דורכזיכטיג און אלץ אין אים איז געווען זיכער, אז ער דארף נאר וועלן, וועט זיך א וועלט צו אים צוהערן. און אין דעם ליכטיגן צימער מיט די ברייטע פענסטער, וואס האט אזוי הארמאנירט מיט מיס לארענסעס זוניגע האר, וואו ווערטער, צאפּעלדיגע ווערטער האבן זיך

געקייקעלט, אנגעווארפן בילדער, צעשוואומען און איבערגעלאזט נאך זיך חלומות, — אין דעם צימער האט פארבענקט געקלונגען מיס לארענסעס שטימע.

אַן אויפגעלעגטער איז ראזען געגאנגען צו מיס לארענס, זיך יעדע ווײַלע א טאפּ געטאן ביי דער בוזעם־קעשענע, וואו זיין נאר וואס אנגעשריבענע ערצעהלונג איז געלעגן, געזעהן פאר זיך איר שמייכל און א דאנקבארקייט האט אים ארומגענומען. ער האט זי פארגעטערט, קיינמאל ניט געטראכט וועגן איר ווי א ניינצן־יאריגער בחור טראכט פון א יונגער שיינער פרוי. ער איז געווען זיכער, אַז זי איז אנדערש פון אנדערע — זי איז מיס לארענס. און הינטער דעם אלעם האט געשוועבט, ווי אין א תהו־ובהו אן אפּקלאנג פון א זינדיגער מחשבה, אָהן א פארם, אָהן א נאמען, זיך געקייקעלט דורך זייטיגע וועגעלעך, וואס האבן, דאכט זיך, קיין שייכות ניט געהאט מיט מיס לארענס. און אין דער זעלבער צייט האט ער פון ערשטן טאג אָן, וואס ער האט זיך מיט איר באקאנט, קיינמאל ניט געזעהן אין איר די פרוי. איז געווען א זוניגער טאג, פלעגט זי נעמען די שילער און ארויספאָרן מיט זיי הינטערן שטאדט, פארלעזן שטיקער פון שעקספיר אזוי, אז יעדער איז ארייגעצויגן געווארן, מיטגעשפילט. און אז דאס וועטער איז געווען שלעכט, האט זי זיך ארומגעזעצט מיט די מיידלעך און בחורים׳לעך, גענומען ליינען א בוך, ארומגערעדט זייטיגע זאכן, וואס האבן, דאכט זיך, קיין שייכות ניט געהאט מיטן ענין און ביי אלעמען האבן זיך די אויגן געעפנט, אליין גענומען זעהען, געהאט די פרייד פון שאפן, פון פאנאנדערוויקלען פלאָנטערס . . .

קיינער האט ניט געוואוסט, פארוואס מיס לארענס האט ניט חתונה, פארוואס זי האט ניט קיין באקאנטע, חבר׳ט זיך בלויז מיט די שילער, וואוינט איינע אליין. און, אז א שילערין האט דערצעהלט, ווי זי האט מיס לארענס געטראפן פאר דער הייליגער גאט׳ס־מאמע אויף די קניע א פארוויינטע, האבן אלע מיט רחמנות גענומען קוקן אויף דער נאך יונגער דאמע, וואס לאכט אזוי הארציג, אז אלע מוזן מיטלאכן און אין דעם געלעכטער איז דא אזא ליכטיגקייט, וואס מישט זיך אויס מיט אירע זוניגע, עטוואס צופאטעלטע האָר.

אין די אווענטען, ווען ס׳איז זעלטן פארבייגעגאנגען א מענש, האט זי ראזען באגעגענט אין פארק. זי איז ניט געגאנגען, דאכט זיך געלאפן איבער די פינסטערע אלעען איינע אליין. דער ראק צוקנעפעלט, די האר צושויבערט, געקוקט אין אלע זייטן, ווי זי וואלט עמיצן געזוכט, און אירע טריט האבן אויסגעקלאפט דעם אומרוה פון דער נאכט.

ראזענען איז איינגעפאלן, אז מיס לארענס מוז זעהר ליידען, מוז זיין אומגליקליך, אנדערש וואלט זי ניט געקאָנט אזוי לאכען, ניט געקאָנט מיטן בלויזן קלאנג פון איר שטימע אויסשפינען ארום זיך א לעגענדע.

אווענט נאך אווענט פלעגט ער זיך באהאלטן צווישן די בוימער און א פארציטערטער ווארטן זי זאל פארבייגעהן.

דעמאלט האט ער איר געוויזן זיין ערשטע ערצעהלונג. זי האט אים גערופן צו זיך, פארהאלטן זיך צו אים ווי צו אירס א גלייכן, לאנג גערעדט, אים אויפגעהויבן איבער זיך, געצייגט ווי מענשן קאָנען ניט שרייבן. און אז ראזען איז אוועקגעגאנגען האט ער געפילט, אז די וועלט איז שיין, ווי לאנג עס לעבן אזעלכע מענטשן ווי מיס לארענס. ער האט אנגעהויבן עפטער קומען צו איר. די באציהונגען זיינען געווארן מעהר חבר׳יש און אז ער האט זי איינמאל אפגעשטעלט אין פארק, האט זי אים געכאפט אונטערן ארעם, געגאנגען מיט אים ביז שפעט אין דער נאכט און ניט אויפגעהערט צו רעַדן.

ראזען האט אנגעקלונגען. מיס לארענס האט אים ווארעם באגעגענט, ווי תמיד. זי איז געגאנגען אנגעטון אין ווייסן, אנגעיאגט א זומערדיגקייט . . . זי האט אים באקוועם אוועקגעזעצט און ער האט אנגעהויבן ליינען. זי האט געשטראלט, אים עטליכע מאל איבערגעריסן, אויסגעדריקט צופרידענהייט, ווי זי וואלט א שותף געווען צום אנגעשריבענעם. אז ער האט געענדיגט, האט זי אים לאנג געגלעט איבער די האר, גערעדט אזוי חבר׳יש און אין דעם רעדן זיינען געווען טראפּענס פארדרוס, וואס ער, ראזען, דארף שוין ניט די עצות פון מיס לארענס. ער איז א שרייבער מיט גרויסע מעגליכקייטן, די וועלט איז פאר אים אָפּען, קאָן אָהן א צווייטענס הילף שאפן וויפיל זיין הארץ גלוסט — און ער טוט עס. דאס איז געווען דאס ערשטע מאל, וואס ראזען האט זיך שלעכט געפילט מיט מיס לארענס. ער האט געבענקט נאכ׳ן זוניגן געלעכטער, געבענקט נאכ׳ן מענטש, צו וועלכן מ׳דארף ארויפקוקן. און דא האט ער געזעהן פאר זיך א פרוי, א שיינע פרוי, וואס טראגט אין זיך א סוד, פארוואנדעלט דעם סוד אין א קדשי־קדשים און איז מקריב פאר׳ן טויטען חלום איר געלעכטער, די זוניגע פלעכטען, דעם שיינעם קערפּער.

דער „רשע”, וואס אין מענש האט זיך אין ראָזענען געוועקט, אים אונטערגעזאגט, אז ער, ראזען, איז העכער פון מיס לאָרענס און שטארק געוואלט פארפירן א שמועס וועגן איר פּערזענליכן לעבן. זי האט דאס באמערקט, אויסגעמיטן דעם געשפרעך און יעדעס מאל ווען ער האט אים ווידער אנגערירט, איז זי איבערגעגאנגען צו אנאנדער ענין. מיס לארענס האט אים ניט אויפגעהערט צו גלעטן, געווען אזוי ליבליך, ווי זי וואלט מורא געהאט אים אנצואווערן. און אז ער האט שפּעט אין אווענט זיך אויפגעשטעלט, זיך גענומען געזעגענען, האט זי נאך אלץ גערעדט, געווען שטאלץ מיט איר יונגען פריינד, אים אפּגעהאלטן ביי דער טיר, ניט ארויסגעלאזט זיין האנט פון אירער.

ראָזען איז געשטאנען ווי אין פיבער. די נאהנטקייט, די צושויבערטע האר, די ווערטער — אלץ האט אים געהילט אין צעפלאמטע נעצן. און אז ער האט זיך שוין געפונען הינטער דער טיר, האט ער דערפילט אז זי איז פאר אים איצט מעהר ווי די פריהערדיגע מיס לארענס. ער איז געשטאנען א ווײַלע, געטראכט וואוהין צו געהן, זיך איינגעקוקט אין דער שטילער נאכט און אויפגעכאפּט פון דערווייטענס אן אפּקלאנג פון א געוויין. ער האט זיך בעסער איינגעהערט. עס איז אים מיט אַמאָל איינגעפאלן, אז דאס שטילע געוויין טראגט זיך פון מיס לארענסעס צימערן. ער האט שוין אנגענומען די האנדטאַבע, געוואלט צוריק ארייגעהן, איז ווידער שטיל געווארן. דער מח האט ביי ראזענען פיבערהאפט געארבעט, געזעהן אויף מיילן, און דאס שטילע געוויין האט זיך געטראגן מיט מעהר פּיין ווי פריהער. ער האט לייכט געעפנט די טיר. מיס לארענס א האלב נאקעטע איז געלעגן

פאר א גרויסן געקרייצטן יעזוס. די האר צושאטן, די אויגן ווי בא אַ נאכט־וואנדלערין.

דעם ייד אין ראזענען איז פרעמד געווען אזא קרבן, ניט געקאָנט צונויפבינדן די צוויי מיס לארענסעס. און אן איבערגעשראקענער א וויספער געטון איר נאמען. זי האט א ווארף געטון מיטן קאָפּ, ארויסגעלאזט א קוויטש, אין דרייען א געקאָרטשעטע זיך גענומען רוקן, ווי זי װאלט מורא געהאט פאר קלעפּ, געקוקט אויף ראזענען פון א ווינקל און זיך פונאנדערגעוויינט.

י. אָפּאַטאָשו.

שרעק

מיט דעם לעשן זיך פון די שטערן, ווען דאס פינסטערניש ווערט געדיכטער, שפּרייזט שוין שפּאַן אין זיין האריגן „סוועטער” איבער דער הוילער וועראנדע, וואו יעדער טריט זיינער שלאגט זיך אפּ מיט א ווידערקול פון א צובראכענעם טאפּ. ער שפּרייזט אזוי א לענגערע צייט אונטער דעם רויש פון ים. די האנט אין די הויזן־קעשענעס, דער קורצער קארק צווישן די אקסלען, אטעמט מיט פולע נאזלעכער, דערנאך קריכט ער אריבער דעם פּארענטש, כאטש ער קען גיין מיט די טרעפּלעך, און דורך פארוואקסענע פעלדער לאזט ער זיך צום ים. זיין שטענדיגער בעגלייטער איז אן אלטער הונט, וואסליידט פון אַסטמאַ, בילט שוין ניט מער, נאר כארכעלט מיטן בויך. דעם פארטאגיגן שפּאציר מאכט שוין שפּאַן פאר די לעצטע פופצען יאר. סיי זומער, סיי ווינטער, אין רעגן און אין שנעע, שלעפּט זיך שפּאַן איבר די פעלדער, געהט מיטן ברעג, ווען מען זעהט דארט ניט קיין לעבעדיגן נפש. אין אז פון די ארומיגע הייזער נעמען זיך באווייזן פּנים׳ער, איילט שפּאַן צו זיך אין שטיבל אריין, וואו איבערן זומער וואוינען ביי אים זיינע אמאליגע באקאנטע און מיטן הערבסט בלייבט ער איינער אליין.

ער האט מורא פאר מענטשן, מיידט אויס נייע באקאנטע און אז ער באגעגנט אמאל אויף זיינע פארטאגיגע שפּאצירען עטליכע פישערס, אדער א פּאַרטיע שאסעע־ארבייטער, הויבט ער אן צו ציטערן, בלייבט שטעהן, ווי הענט און פיס װאלטן ביי אים אפּגענומען געווארן. זיין בעסטער פארגעניגען איז צו שפּאצירן פארטאג, ווען קיין מענטשיש אויג קוקט אים נישט נאך און שפּעט ביי נאכט, זעהר שפּעט, ווען מען קען נישט אונטערשיידן איין פּרצוף פון צווייטן.

זומער ליידט ער זעהר, ליידט, וואס ער מוז אנקומען צו די באקאנטע, וואס וואוינען ביי אים, מוז אויסהערן זייערע טענות. אלע דערגעהען אים די יארן, קלאגן אין זיין געגענווארט, וואס פון אים, פון שפּאַנען, איז געווארן. דעם גרויסן סטרייק האט ער, שפּאן, געוואונען און עס איז גענוג געוועזן צו האבן זיין נאמען, אן אונטערנעמונג זאל נישט האבן קיין דורכפאל. און מיט אמאָל האט זיך עפּעס א דרעה געטון ביי דעם מענטשן אין קאָפּ, צו א קעמערל איז פארשטאפּט געווארן, און ער האט אנגעהויבן אויסצומיידען באקאנטע, נישט געכאפּט וואס מען רעדט צו אים. דעם פּזמון האבן די „באָרדערס” עטליכע מאל א טאג איבערגעחזרט אין שפּאן׳ס געגענווארט, און יעדעס מאל, ווען איינער האט געענדיגט, האט ער צוגעלעגט א פינגער צום שטערן, געשוויגן א ווײלע, וואס עס האט געהייסן — ביים בחור האט זיך א שרייפל איבערגעדרעהט און פון אלע האפנונגען האט זיך גארניט אויסגעלאזט.

מיטן קוק פלעגט שפּאן כאפּן, אז מען רעדט וועגן אים, זיך געמאכט נאך תּם׳עװאטער, געליטן, געוואלט דער זומער זאל זיין פארביי, געבענקט נאכן ווינטער, ווען ער געפינט זיך איינער אליין אין גאנצן הויז, דארף קיין מענטשען ניט זעהן. ערגיץ טיף קייקעלט זיך ביי אים א שמייכל, בלייבט שטעקן אין בויך, שפּיגלט זיך ניט אפּ אויפן טעמפּן פּנים, בלויז די ווינקלעך פון די פארקוועטשטע ליפּן קרומען זיך מיט שפּאט, וואס מאן באדויערט אים, דערצעהלן, אז ער איז געבליבן דער זעלבער שפּאַן, אז דאס פייער ביי אים איז נישט אויסגעלאשן געווארן, עס האט זיך נאך מעהר צופלאקערט.

ער האט נאר פיינד געקראגן דעם מענש און די פיינדשאפט איז אין די פופצען יאר פארוואנדעלט געווארן אין א שנאה, וואס האלט אים אויף, גיט אים כח און אינהאלט.

מיט פופצען יאר צוריק, אין דעם גרויסן קוילן־סטרייק האט ער אין מיטן פעלד גערעדט פאר טויזנטער קוילןגרעבער. אהיים פארענדיג האט מען זיין אויטאָמאביל אפּגעשטעלט, אים אוועקגעפירט אין א וועלדל און אנגעהויבן שלאגן. ער האט ארייגעכאפּט דעם קאָפּ צווישן די אקסלען, צעשפּרייט די הענט, ווי צו ווערן זיך און גענומען שרייען. שפּאַן האט געזעהן דעם טויט פאר די אויגן, פון שרעק אזוי צוטומעלט געווארן, אז דאס געשריי איז ביי אים געבליבן אין גרגרת ווי א ביין, געשפּארט די אויגן פון קאָפּ. די קלעפּ זיינען געוועזן אַזוי גיך, אז זיי האבן אויפגעהערט וועה צו טון, אים אויסגעניכטערט. ער האט געזעהן איבער זיך צופלאמטע פּנים׳ער, וואס האבן זיך געדרעהט, געשלאגן אין פּנים אריין, אין די אויערן, אין קאָפּ. שפּעטער האבן זיי פארווארפן א שטריק ארום זיין האלז, אים גענומען שלעפּן צו א בוים, געוואלט אויפהענגען. א צווייג האט זיך איבערגעבראכן און ער איז ארונטערגעפאלן. די שלעגערס האבן אים געלאזט ליגן און זיינען אוועק. דאס האט אזוי געווירקט